

פרשת ויחי

שנת תרע"א

1

להבין הענין של כוונת יוסף שרצה שמנשה יתברך תחילה, ויעקב בירך את אפרים מקודם. דהנה זכור ושמור, שמור הוא מדת לילה וזכור הוא מדת יום כמבואר בספה"ק, ושמירה היא בל"ת להיות נשמר ממלאכה וזכור הוא תוספת קדושה. לכך שמור הוא מדת לילה שתיכף בקבלת שבת האדם מסיר מעצמו כל המחשבות שהי' טרוד בהן כל השבוע מל"ט המלאכות ומשליך מעליו החומריות והפחיתות כאילו כל מלאכתו עשוי' שלא יהרהר אחר מלאכה, וזכור מדת יום דתכלית הקדושה היא ביום כנודע מכתבי האריז"ל. ולעומת זה יש לומר בענין מנשה ואפרים, דמנשה הוא נשני אלקים את כל עמלי וגו' והיינו להשליך מעליו החומריות והפחיתות והוא בדוגמת שמור, ואפרים ע"ש הפרני אלקים בארץ עניי שהוא תוספת טובה וקדושה וברכה והוא לעומת זכור. זע"כ רצה יוסף שמנשה יתברך מקודם, כסדר השבת, דבראשונה משליכין מעצמו הפחיתות ואח"כ יכולין לקבל תוספת קדושה. ויעקב מיאן בזה, כי א"א שיתפשט האדם מעוה"ז ומחומריותו רק ע"י קדושת שבת שהאדם מליגיש בעצמו מתיקות מהקדושה, ועל כרחך שקדושת זכור מתחילה תיכף בלילה ולכך עיקר קידוש בלילה אף שנלמד מזכור זכרהו על היין וזכור הוא מדת יום, אך משום דזכור מתחיל קצת בלילה:

10

20

2

במד"ר (פ' צ"ח) בא לגלות להם את הקץ ונתכסה ממנו. נראה לפרש כוונת יעקב"א ע"ה דהנה בתקוני הזהר ללבי גליתי לאברי לא גליתי דלמי שהוא בחי' לב נגלה הקץ. והנה במדרש (שם) האספו ואגידה לכם, האספו הטהרו. וביאור הדברים נראה שאסיפה שיהיו כולם כאיש אחד זה אי אפשר בלתי טהרת הלב, כי כל עוד שיש פסולת בלב הוא כמו חלודה המפסיקה בין הדברים ואינו יכול להיות כאיש אחד עם זולתו. וע"כ במתן תורה אמרו חז"ל מה ביאתן בתשובה, וכתבו המפרשים ז"ל דהדיוק הוא משום שנאמר ויחן שם ישראל כאיש אחד ובלב אחד וזה א"א בלתי תשובה. ולפי"ז היתה כוונת יעקב שיהי' טהרת הלב ויבואו לבחי' לב ואז יוכלו לידע את הקץ. וזהו ואגידה לכם ומתרגמינן ואחזה שיראו בעצמם ולא יצטרך לאמור להם, ולכך מבואר בזה"ק שגלה וסתים יע"ש, היינו שבאמת הוא גילה, והאיש שהוא בחי' לב ידע מתוך דבריו. והנה שבת הוא רזא דאחד, ואחד א"א להיות בלתי טהרת הלב, הרי שבשבת בנקל לבוא לטהרת הלב וממילא יכולין לבוא או לבחי' לב:

10

20

3

האספו. ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים. במדרש (פ' צ"ח) ר' סימון אמר מפלת גוג הראה להם, המד"א באחרית הימים תהי' וגו', ר' יהודה אמר בנין בהמ"ק הראה להם המד"א והי' באחרית הימים נכון יהי' הר בית ה' וגו'. נראה לפרש דהנה לעיל מיני' במדרש האספו ר' אחא אמר הטהרו ורבנן אמרו צוה אותם על המחלוקת אמר להון תהון כולכון אסיפה אחת, ופירשנו דשניהם לדבר אחד נתכוונו. כי איך אפשר שיהיו כולם אסיפה אחת הלא אין דעתם של בני אדם שוות, אלא כשכל אחד ואחד מטהר את לבו ואין לו אלא לב אחד לאביו שבשמים נמצא כולם פונים אל מרכז אחד או כולם נמשכים לשרשם ושרש ישראל הוא אחד, ואז יתכן שיהיו כולם אגודה אחת. וע"כ אמר ר' סימון מפלת גוג הראה להם, והיינו עפ"י מה שהגיד כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה שיפת אין לו אחיזה אלא בחיצוניות, כי כל זכותו היא משום ויקח שם ויפת את השמלה ושמלה היא חיצוניות. עכת"ד. ויש עוד להוסיף בזה דברים, שבמדרש שם ששם נתאמן במצוה ויפת נמשך אחריו.

20

לגוה רע"ד

4

ההתעוררות שהיא מפנימיות הנפש היתה כולה ע"י שם, ויפת שנמשך אחריו הוא בלתי התאמצות והתעוררות פנימית ע"כ אין לו אחיזה אלא בחיצוניות. וע"כ לעתיד שיגיע הזמן שישראל יגיעו למדרגתם שהם פנימיים תתעורר ביפת רוח קנאה ע"ז שזה הענין אין בו כלל, ומזה תהי' נעשה מלחמת גוג ומגוג שהם בני יפת ומשם תהי' מפלתו, ויזכה לקבורה שהיא חיצוניות האדם, שבזה לבד היא אחיזתו, שהגוף הוא כמו שמלה ולבוש לעצם האדם שהוא הנפש. וע"כ כשהשבטים התאספו, היינו שטיהרו את לבבם כנ"ל וזכו לבוא אז למדרגה פנימית הנקודה הפנימית שבלב, ע"כ אמר ר' סימון שהראה להם מפלתו של גוג שהיא נאותה למדרגתם שהיתה אז. ור' יהודה אמר בנין בהמ"ק הראה להם, שלא לבד הסרת המונע אלא עצם מעלתם ומדרגתם של ישראל שהם פנימיים ויזכו לעתיד לבנין בהמ"ק מן השמים שהוא תכלית מעלת ישראל שמורה שהם פנימיים, וע"כ נקרא בהמ"ק לבנון שהוא לשון לב כבמדרש (ויק"ר פ' א') והלב הוא פנימיות האדם, ובמדרש איכה (בפתיחה סי' ט"ז) זאת רעתך כי מר כי נגע עד לבך זה בהמ"ק שנאמר והיו עיני ולבי שם:

10

20

5

והנה שבת היא פנימיות שבפנימיות יומא דנשמתא. וע"כ אין בנין בהמ"ק דוחה שבת. ובוה יש לפרש מה שאנו אומרים בזמירות אוהבי ה' המחכים בבנין אריאל ביום השבת שישו ושמחו כמקבלי מתן נחליאל. דהנה ישראל במתן תורה עלו או במדרגה גבוהה מאד, כל אחד הי' בהמ"ק וכמו שאמרו ז"ל (סוטה ג'): קודם שחטאו ישראל היתה שכינה שורה עם כל אחד, וכל אחד בעצמו הי' מעון לשכינה אלא מחמת חטא העגל נפלו מזו המדרגה, והנה בשבת יכולין לבוא למדרגה שקודם החטא, ובהאריז"ל שאותם שני כתרים שניטלו מהם זכה משה ונטלם בשבת משה מחזירם לישראל, ובודאי לאו לכל אדם הדברים אמורים אלא למי ששבת קולטתו. וזה שאמר אוהבי ה' המחכים בבנין אריאל ביום השבת שישו ושמחו כמקבלי מתן נחליאל שאז היתה השכינה שורה עם כל אחד ואחד, והיא עוד יותר מבנין בהמ"ק, ושהוא יומא דנשמתא תכלית הפנימיות כנ"ל:

10

20

ל'ג' תרע"ב

7

וילכו גם אחיו ויפלו לפניו ויאמרו הננו לך לעבדים, ופירש"י גם אחיו נוסף על השליחות. ויש להבין מדוע לא המתינו עד שיחזרו השלוחים וישמעו מענה יוסף. ויש לפרש שעיקר פחדם הי' מפאת שהרגישו הגלות כאמרם ז"ל כיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השיעבוד, ומדת הדין היתה מתוחה כנגדן, וידוע שכל הצרות שבאות על האדם רח"ל הכל הוא להסיר ממנו גסות הרוח ולעשותו נכנע, ובתרגום (איכה ג' ל"ג) כי לא ענה מלבו ויגה בני איש, ארום מן בגלל דלא עני גבר ית נפשי ואעדי זוחה מלבי בגין כן גרם לאסתקפא תבירא בבני אנשא, ע"כ נטלו עצה בלבם מאחר דכל הגלות הוא שמתבקש מהם שיכנעו לבבם, ע"כ יותר טוב שיכנעו תחת יוסף ולא יצטרכו להיות נכנעים להמצרים, וכעין שבמדרש (פ' ס') עבד משכיל זה אליעזר ומה השכלתו אמר כבר קללתו של אותו האיש בידו וכו' מוטב לי להשתעבד בבית הזה ולא בבית אחר, ואולי חשבו שגם מה שיוסף רחקם זה נמי הוא פרי הגלות, ובהכנעם תחתיו ולא יצטרכו לקבל הכנעה אחרת שוב יתן ה' בלב יוסף שלא ירחקם עוד וימצאו ממנו מענה טוב, ע"כ לא המתינו על המענה כי חשבו שע"י הכנעם תחתיו יענה שוב להם בלשון אחרת. וזה לימוד גדול לכל איש להכנע תחת רצון השי"ת, ובוה יסיר מעליו כל הצרות וכל הפורעניות ולא יצטרך להכנעה אחרת. והנה קרבו ימי השובבי"ם, ימי התיקון על פגם הברית, ישים האדם הדברים אל לבו וטובה מרדות אחת בלבו של אדם יותר ממאה מלקיות כבש"ס ברכות (ז'). וגם על דרך רמז שובבי"ם הוא מלשון שבירה, היינו להיות לבו נשבר בקרבו, מלשון (הושע ח') כי שבבים יהי' עגל שומרון, וזה יותר טוב מכל תעניות ימי השובבי"ם. והוא רחום יכפר עון:

ויראו אחי יוסף כי מת אביהם וגו' ויצוו אל יוסף לאמור וגו' ויבך יוסף בדברים אליו וילכו גם אחיו ויפלו לפניו ויאמרו הננו לך לעבדים. ויש להבין למה מיהרו השבטים כ"כ לילך וליפול לפניו טרם שמעו תשובת יוסף, ומכ"ש דקשה אם שמעו הבכ"י שלו למה להם עוד הדבר הזה הרי הבכ"י מראה שלבו שלם עמהם:

ונראה דהנה במדרש (פ' ס') כתיב עבד משכיל ימשול בכו' מביש וגו' עבד

משכיל זה אליעזר ומהו השכלתו אמר כבר קללתו של אותו האיש בידו [שהי' מזרע כנען המקולל לעבדות שנאמר ארור כנען עבד עבדים וגו'] שמה יבא כושי אחד או ברבר אחד וישתעבד בי מוטב לי להשתעבד בבית הזה ולא בבית אחר. ונראה שדוגמא זו י"ל בשבטים שכולם ידעו מהגלות שעליהם לפרוע השט"ח של כי גר יהי' זרעך וכמ"ש הרמב"ן, ונתישבו שזה שיוסף מרחקם הוא מחמת סיבת הגלות שמאחר שיוסף הוא המושל על ארמ"צ אם הי' הוא מקרבן לא הי' אפשר שתהי' נחשבת גלות כלל, ע"כ חשבו שמה' היתה זאת שאיננו מקרבן, ומכ"ש אם נאמר ששמעו מהבכ"י של יוסף שמורה שלבו שלם עמהם חשבו שמעתה אין לתלות הריחוק אלא מחמת שה' נתן זאת בלבו כדי שתצא הגלות לפועל, ע"כ נתנו עצה בלבם מאחר שגזירת הגלות והשיעבוד בידם מוטב להשתעבד בבית זה של יוסף ולא להשתעבד להמצרים, כי בזה שישתעבדו ליוסף והוא מושל בכל ארץ מצרים הרי עבד מלך מלך, ושוב לא יוכלו המצרים להשתעבד בהם, ויוסף לא קיבל מהם, כי בלא"ה כל זמן שאחד מהם קיים, מה גם כ"ז שיוסף הי' קיים, לא נתנו עליהם שיעבוד:

וממוצא הדברים הנה ימי השובבי"ם ת"ת הם זמן התיקון לחטא הידוע, ויש שמתענים ועושין סיגופים, מוטב שיאמר כל אחד לנפשו מוטב להשתעבד בביתו של תורה ולצמצם את כל מעשיו ותהלוכותיו שיהיו בדרך התורה ולא להשתעבד לתעניות וסיגופים, כמו שהגיד כ"ק זקני האדמו"ר הגדול זצלה"ה מקאצק שההילוך בדרך התורה הוא הגדול שבסיגופים לגוף, עכ"ד, ומיבן שהאיש השם שכמו להשתעבד לתורה, הן ביגיעת הלימוד והן בצמצום תהלוכת מעשיו עפ"י דרכי התורה, מועיל יותר מכל סיגופי הגוף: